

Dokument nr. 8:18

(2004-2005)

Privat forslag fra stortingsrepresentant Steinar Bastesen

Forslag fra stortingsrepresentant Steinar Bastesen om en bredt sammensatt kommisjon for evaluering av politiske, juridiske, økonomiske og økologiske forhold i fiskeriene og hvordan globaliseringen og privatiseringen av ressursene påvirker fiskeriene og kystsamfunnene

Til Stortinget

BAKGRUNN

Det er bekymringsfullt at stadig større deler av de norske hav- og fiskeriressursene blir privatisert. Fiskernes tillitsmenn har i samarbeid med skiftende regjeringer vedtatt en omstrukturering i fiskeflåten for at de fiskerne som blir igjen i fiskeriyrket skal få bedret sine inntekter. Det har lenge vært en målsetning å ha en differensiert fiskeflåte, og forslagsstilleren er for at myndighetene sammen med fiskernes organisasjoner og etter råd fra forskerne bestemmer fiskekvotene.

Den pågående omstruktureringen reiser mange spørsmål. I begynnelsen ble en del av denne omstruktureringen gjennomført ved at fiskere som solgte båtene sine, fikk mye mer for kvotene enn for båtene. Dette til tross for at kvotene var et personlig løyve fiskerne fikk av staten for å fiske et bestemt kvantum, og som ikke kunne overføres mot betaling til andre. De som solgte kvoten i denne tidlige fasen, solgte med andre ord et løyve til å fiske som de hadde fått personlig og gratis fra staten, og som det var ulovlig å selge videre.

De senere år er denne ordningen som i begynnelsen var ulovlig, blitt formalisert. Nå selger fiskerne, med myndighetenes velsignelse, sine løyver/konsesjoner som de fikk tildelt gratis fra staten, med stor fortjeneste.

Et annet prinsipielt spørsmål er hvordan man skal

fordele kvotene mellom forskjellige typer selskaper: kystfiskere og havfiskere i én gruppe og andels- og aksjeselskaper, der eierne ikke er med i den daglige driften om bord i båtene, i en annen gruppe. Det fryktes at en videreutvikling av kvotesalg kombinert med generasjonsskifte i selskaper kan føre til at aksjeselskaper vil kunne eie fiskekvoter. Det kan bety at norske fiskekvoter i løpet av kort tid kan bli solgt i form av aksjer på børser rundt om i Europa, Asia og USA. I dag er dette i strid med lovverket, fordi fordelingen av fiskeressursene også er omfattet av deltakerloven og råfiskloven. Men det må nevnes at også oppdrettsloven var restriktiv i begynnelsen av 1990-tallet, når det gjaldt hvem som kunne eie oppdrettskonsesjoner. I dag eier selskapet Nutreco, som er børsnotert i Amsterdam, store deler av den norske oppdrettsnæringen, konsesjoner som i sin tid ble gitt gratis til oppdrettere i distriktene og langs kysten for å gi bygdesamfunnene flere ben å stå på. Liberaliseringen førte til at konsesjonene ble verdipapirer. Nutreco eier i dag flere titalls konsesjoner, merder og retten til lokaliteter i norske fjorder. Liberaliseringen av oppdrettsnæringen på 1990-tallet ble fremelsket av både regjeringer og enormt dyktige lobbyister fra store oppdrettsselskaper, som overbeviste politikerne om at selskapene måtte være store for å klare konkurransen på verdensmarkedet. De små oppdrettsselskapene langs kysten og i fjordarmene hadde ikke livets rett. I dag viser utviklingen at Pan-Fish-eventyret endte med et banktap på 2,9 mrd. kroner. Undersøkelser foretatt av professor Terje Vassdal ved Norges fiskerihøgskole i Tromsø bekrefter at 1990-tallets fiskeristatsråder, toneangivende fiskeripolitikere, ledere av fiskeriselskaper, fiskeøkonomer, og ikke minst bankene, tok feil da de fastslo at fiskeoppdrett måtte konsentreres i få og store selskaper, "lokomotiver". Man frykter en lignende utvikling i fiskerinæringen, og at denne utviklingen allerede er godt i gang uten at man har tenkt på de fiskeripolitiske, dis-

triktspolitiske, samfunnsmessige, og ikke minst bankøkonomiske konsekvensene av denne utviklingen. En utvikling som kan føre til nye enorme banktap i banker som er refinansiert av statlig kapital siden forrige bankkrise. En utvikling som kan føre til at norske fiskeressurser, som årlig utgjør verdier for over 10 mrd. kroner, havner på utenlandske hender.

Forslagsstilleren ser klart at omstruktureringen og kvotesalget i fiskerinæringen allerede har ført til en omfattende oppsamling av kvoter på færre hender, og at oppkjøpene som oftest er lånefinansiert via banker. Et annet tydelig resultat er at utarming av viktige norske kystsamfunn, særlig i Nord-Norge, pågår for fullt. Både Finnmark og Troms er sterkt representert på listen over fiskere som gir opp. Dette gjelder ikke bare eldre fiskere, men også unge fiskere. Mange fiskerisamfunn mister mange av fiskebåtene de har i dag, og kvotene forsvinner ut av kommunene. Slike tap av fiskekonsesjoner har store ringvirkninger for kommunene. Forsvinner fiskekvotene, forsvinner fisken. Arbeidsplasser på båtene forsvinner, råstoffet til den lokale industrien forsvinner, inntekter til lokale verksteder, bedrifter og butikker blir redusert. Ringvirkningene fører til en ond sirkel med enda mer avvikling av næringsvirksomhet og arbeidsplasser. Folk flytter fra lokalsamfunnet, skatteinntektene til kommunene blir sterkt redusert, og kommunen ser seg ikke i stand til å yte den servicen kommunens innbyggere har krav på. Dette er den største omstruktureringen av bosettingen i kystkommunene gjennom tidene. Samtidig opplever innbyggerne i kystkommunene at det kommer stadig større båter på bankene utenfor fiskeværerne, båter som fisker opp fisken og forsvinner, mens lokalbefolkningen ikke har tillatelse til å fiske utenfor sin egen stuedør. Finnmark fylkeskommune har foreslått å regionalisere kvotene, for på den måten "å sikre at Finnmark har tilgang til ressursene utenfor sin egen kyst også om noen få ti-år". Denne problemstillingen setter spørsmålsteget ved hele omstruktureringen av norsk fiskerinæring.

Fiskeriresursene utgjør, og vil ved fornuftig forvaltning, fortsatt være en av de største inntektskildene til det norske samfunnet. Det bør derfor være i allmennhetens interesse at man får nedsatt en kommisjon som ser på mulige utviklingstrekk og foreslår alternative veier for hvordan utviklingen av denne samfunnsressursen skal forvaltes, med en vid tolkning av hva som ligger i begrepet forvaltning og hva målsetningen med forvaltningen skal være både hva gjelder politiske, juridiske, økonomiske og økologiske perspektiv.

Det er reist flere interessante problemstillinger innen fiske- og kystpolitikken den senere tiden. Det burde være kommisjonens målsetning å få belyst og debattert:

a) Er naturressursene samfunnets eiendom, og

- hvem er "samfunnet" - stat eller allmenning?
- b) Hvor lenge kan eieren av en kvote disponere kvoten som sin egen; i 13 til 18 år, eller evig? Hvordan skal ressursene tilbakeføres til samfunnet?
  - c) Hvordan sikrer man rekruttering innen et system med evige kvoterettigheter, og hvordan trygger man generasjonsskifte innen et slikt system, f.eks. tilsvarende som odelsinstituttet?
  - d) Hva er den smarteste og mest effektive måten å få færre fiskere til å tjene mer penger på?
  - e) Hva som skjer i fiskerisamfunnene på grunn av omstruktureringen i fiskerinæringen, herunder bosettingsmønstret. Hva som i dag ligger i og hva som bør ligge i fiskerilovgivningens mål om å trygge bosetting og arbeidsplasser i kystdistriktene, og at fiskeressursene skal komme kystbefolkningen til gode.
  - f) Er det sikkert at den utviklingen vi nå har innen fiskerinæringen er den smarteste ut fra fiskeriøkonomiske og samfunnsøkonomiske kriterier?
  - g) Fører denne omstruktureringen til at en fra før svært gjeldstynget havfiskeflåte får større realverdier til å skaffe seg enda mer lånekapital, som betyr at de blir stående i enda større gjeld til bankene?
  - h) Hva skjer den dagen havfiskeflåten ikke klarer sine forpliktelser og bankene overtar båtene og ikke minst kvotene mer eller mindre reelt? Vil det da komme krav om at bankene også må få overta de store realverdiene fiskeriresursene representerer i tillegg til båter og utstyr?
  - i) Er det i samsvar med Stortingets intensjoner at det nå ser ut til at denne situasjonen kan oppstå?
  - j) Råfiskloven og deltakerlovens rolle og målsetting.
  - k) Fiskeflåtens gjeldsbelastning og finansinstitusjonenes rolle som långiver og panthaver bør inngå som en naturlig del av vurderingene.

FORSLAG

På denne bakgrunn fremmes følgende

f o r s l a g :

Stortinget ber Regjeringen nedsette en bredt sammensatt kommisjon for evaluering av politiske, juridiske, økonomiske og økologiske forhold i fiskeriene og hvordan globaliseringen og privatiseringen av ressursene påvirker fiskeriene og kystsamfunnene. Kommisjonens sammensetning bør representere politiske parti, faglige organisasjoner, salgslag og forskningsmiljø. Kommisjonens oppgave foreslås blant annet å klargjøre og legge til rette for debatt om forholdene i og utviklingen av fiskeriene og kystsamfunnene.